

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ (ΑΒ): ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

Ευάγγελος Λιβιεράτος

Δρ Μηχ. ΕΜΠ, PhD Πανεπιστημίου της Ουψάλας

Ομότιμος Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Επίτιμος Εταίρος Διεθνούς Χαρτογραφικής Ένωσης (ICA), Επίτιμος Δρ και Καθηγητής Πανεπιστημίου Eötvös Loránd Βουδαπέστης, Επίτιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

1. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες (ΑΒ) αποτέλεσαν ιστορικά παγκόσμιο ταυτοτικό συστατικό και βασικό αξιολογικό παράγοντα των πανεπιστημίων και των πνευματικών ιδρυμάτων γενικότερα. Ειδικά οι πανεπιστημιακές αποτέλεσαν παραδοσιακές κυψέλες διδακτικής και ερευνητικής αναφοράς και τα αναγνωστήριά τους φιλόξενοι, οικείοι χώροι έλξης φοιτητών και ερευνητών. Οι βιβλιοθήκες αποτελούσαν το κέντρο σύγκλισης της ακαδημαϊκής δραστηριότητας και συνάντησης όλων των επιστημονικών περιοχών του πανεπιστημίου. Σε πανεπιστήμια φημισμένων σπουδών και έρευνας, οι βιβλιοθήκες τους απέκτησαν ισάξια φήμη και κάποιες φορές μεγαλύτερη από το παρεχόμενο εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο.

2. Μέχρι τις αρχές της εποχής της Ψηφιακότητας —κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20^{ού} αιώνα— το έργο των ΑΒ περιστρεφόταν κυρίως γύρω από τις παραδοσιακές βιβλιοθηκονομικές φροντίδες, σχετικές με το χειρόγραφο και έντυπο υλικό, τη συντήρηση, διαχείριση και εμπλουτισμό του, τα αναγνωστήρια και τις υπηρεσίες προς τους χρήστες. Ήταν μια τυπική διαδικασία, εφαρμοσμένη και στην Ελλάδα και γνωστή μέχρι σήμερα· μια εσωστρεφής ρουτίνα με τις *top-down* αρμοδιότητες της κεντρικής διοίκησης του πανεπιστημίου (και φροντίδες, αν υπήρχαν). Αυτό το μοντέλο ΑΒ σχεδιάστηκε —κατά τα διεθνή πρότυπα— και για το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), από την φιλόδοξη ίδρυσή του τον μεσοπόλεμο, προβλέποντας στον σχετικό ιδρυτικό νόμο ακόμα και την κατηγορία των χαρτών! Η αναζήτηση δωρεών συλλογών ήταν ανάμεσα στις αναζητήσεις της *top-down* πανεπιστημιακής διοίκησης.

3. Στη σημερινή φάση της σαρανταετούς πλέον ψηφιακότητας, που έχει εξελιχθεί και εξαπλωθεί παντού στον κόσμο, η χώρα μας προσπαθεί ασθμαίνουσα να κερδίσει τον «χαμένο χρόνο» των σαράντα χρόνων εξέλιξης της ψηφιακότητας και των παρελκόμενων της σε όλους τους τομείς· ανάμεσά τους και οι ΑΒ. Η Ψηφιακότητα, επεκτείνοντας συνεχώς τις αλλαγές στην επικοινωνία, στη δικτύωση, στη δύναμη των εικόνων και ενισχύοντας την πολυθεματικότητα και την εξωστρέφεια, έχει αλλάξει —όχι ανέξοδα και χωρίς κόπο— ανάμεσα στα πολλά άλλα, και τις ΑΒ στην Ευρώπη και στον κόσμο. Οι αλλαγές και τα προβλήματά τους υπερβαίνουν το στερεότυπο της κλασικής βιβλιοθήκης, το οποίο ισχύει ακόμη στη χώρα μας.

4. Η διατυπωμένη θεματολογία των έξι αξόνων του πανελληνίου 29ου Συνεδρίου των ΑΒ, αναδεικνύει θέματα της εποχής —ενσωματωμένα στην ψηφιακότητα— όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η ανάδειξη των εικόνων, η επικοινωνία, τα δεδομένα, η πληροφορία, η ανοιχτότητα, τα πνευματικά δικαιώματα, οι πόροι, η εκπαίδευση, η παιδεία, η καινοτομία, οι συνεργασίες και συνέργειες εκτός βιβλιοθηκονομικής επιστήμης, οι φυσικοί χώροι τα διαφορετικά περιβάλλοντα των βιβλιοθηκών και η προσβασιμότητα. Το μεγάλο ζητούμενο και η σημερινή πρόκληση για τις ΑΒ στη χώρα μας είναι πώς τα παραπάνω θέματα, αφού γίνουν κατανοητά και ιεραρχηθούν, θα συσσωματωθούν καινοτόμα σε ένα νέο πρότυπο ΑΒ.

5. Οι στόχοι του Συνεδρίου αποτελούν δύσκολο εγχείρημα· κυρίως γιατί θα έχουν πρώτα από όλα να αντιμετωπήσουν την καθυστέρηση της χώρας στις διεθνείς εξελίξεις, σχετικές με την ψηφιακότητα και την τριτοβάθμια εκπαίδευση όπως έχουν αναπτυχθεί, αντίστοιχα, σαράντα και τριάντα χρόνια νωρίτερα — διεθνώς. Θα μπορούσαν, επιπλέον, να συμπληρωθούν και με άλλα εξίσου σημαντικά, όπως π.χ.

α) Οι διασαφηνίσεις της ορολογίας και κυρίως του νοήματος των μεταφρασμένων όρων που χρησιμοποιούνται στα ελληνικά στον προβληματισμό περί των ΑΒ, για την αποφυγή συγχύσεων — εδώ, καλή θα ήταν π.χ. η λειτουργική εμπέδωση της πυραμίδας DIKW (Δεδομένα – Πληροφορία – Γνώση – Σοφία).

β) Επίσης, με τις μεθόδους *bottom-up* αντί του παραδοσιακού στερεότυπου των *top-down* των πανεπιστημιακών διοικήσεων, για την αντιμετώπιση των καθυστερήσεων των ΑΒ στη χώρα.

γ) Με την εισαγωγή στη συζήτηση της «δημιουργικότητας», ως συγκεκριμένου αγαθού, όπως και της αντικατάστασης των «στεγανών» με το καλά ορισμένο «σύστημα».

δ) μαζί με την φροντίδα διαφύλαξης και προώθησης του εγγραμματισμού (literacy) της ανερχόμενης επιστήμης των βιβλιοθηκών.

6. Οι μακροχρόνιες καθυστερήσεις από το τί συμβαίνει στον κόσμο σήμερα, που δημιουργούν προβλήματα εγγραμματισμού (βλ. τα αποτελέσματα του λειτουργικού αναλφαβητισμού στη χώρα) δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται εξ όρισμού με τα, λεγόμενα, *άλματα* προς τα εμπρός ή τις ανέξοδες θεωρίες του *πηδήματος του βατράχου*. απαιτείται σχέδιο και επιμονή, αλλά και «θέλει δουλειά πολλή...».